

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Lovforslaget har til formål at give justitsministeren udtrykkelig hjemmel til at iværksætte dommerundersøgelser i sager af almen betydning. Undersøgelserne gennemføres efter retsplejelovens regler. Herved sikres det, at de personer, som afhøres under dommerundersøgelsen, har vidnepligt, og at undersøgelsen foretages under de retssikkerhedsgarantier, som følger af retsplejelovens almindelige regler. Der er i forhold til kommissionsdomstolsundersøgelser tale om en mere smidig undersøgelsesform, hvilket navnlig kommer til udtryk i forbindelse med iværksættelsen af dommerundersøgelsen.

2. I de senere årtier har der været gennemført en række undersøgelser af sager af almen betydning ved kommissionsdomstole eller som dommerundersøgelser. Undersøgelserne har navnlig taget sigte på at klarlægge, om nogen i offentlig tjeneste eller hverv i forbindelse med en bestemt sags forløb har begået fejl eller forsømmelser, som kan begrunde, at et retligt ansvar søges gennemført.

For tiden er der nedsat 3 kommissionsdomstole og et undersøgelsesudvalg. Det drejer sig om kommissionsdomstolen vedrørende udgifterne til edb inden for Skatteministeriets område, kommissionsdomstolen om udbudsmaterialet i licitations sagen vedrørende Storebæltsbroen og kommissionsdomstolen vedrørende sagsbehandlingen omkring et staldventilationsanlæg. Undersøgelsesudvalget skal klarlægge omstændighederne i forbindelse med flytningen af Thulebefolkningen. Justitsministeren har herudover anmodet præsidenten for Østre Landsret om at indstille en dommer til at beklæde en kommissionsdomstol vedrørende Landbrugets Finansieringsfond af 1963 og Landbrugets Grovvarerfonde.

3. Undersøgelse af sager om offentlige myndigheders behandling af bestemte sager eller opgaver kan gennemføres på en række forskellige måder. Hvilken undersøgelsesform der anvendes, beror i høj grad på, hvordan sagen er opstået. En række sager om den offentlige forvaltnings sagsbehandling undersøges af

Folketingets Ombudsmand, som enten af egen drift eller efter klager fra borgerne tager initiativ til undersøgelsen. I andre tilfælde, navnlig hvor det er nærliggende at pege på fejl eller forsømmelser begået af bestemte tjenstemænd, gennemføres undersøgelsen efter tjenstemandslovens regler om disciplinærfølgning eller som en almindelig strafferetlig forfølgning. I mere omfattende sagsforhold og i sager af større politisk betydning er undersøgelserne som nævnt gennemført ved kommissionsdomstole eller som dommerundersøgelser. Der er dog også eksempler på, at regeringen eller Folketinget har nedsat særlige undersøgelsesudvalg til at klarlægge en sags faktiske omstændigheder.

4. Dommerundersøgelserne blev tidligere i almindelighed iværksat på vedkommende ministers initiativ uden særlig lovhjemmel. Det har aldrig været fuldt ud klarlagt, efter hvilke regler dommerundersøgelserne skulle foretages, men det har været nærliggende at antage, at undersøgelserne i mangel af udtrykkelig hjemmel til at lade retsplejelovens regler finde anvendelse, måtte gennemføres efter almindelige forvaltningsretlige regler. Disse regler er imidlertid ikke særligt velegnede til at danne grundlag for en retlig undersøgelse af et større sagsforhold, hvori der kan blive tale om at bedømme, hvorvidt der er grundlag for at gøre retligt ansvar gældende mod nogen, som virker eller har virket i offentlig tjeneste eller hverv. Det skyldes blandt andet, at der ikke i dag gælder regler om vidnepligt i forbindelse med dommerundersøgelser. En vis forpligtelse til at afgive forklaring kan dog følge af ansættelsesforholdet.

Usikkerheden omkring retsgrundlaget for gennemførelsen af dommerundersøgelser har også fået præsidenterne for Højesteret, Østre Landsret, Vestre Landsret og Sø- og Handelsretten til at rette henvendelse til Justitsministeriet. En kopi af retspræsidenternes henvendelse er optrykt som bilag til lovforslaget. Retspræsidenterne er af den opfattelse, at sager af større betydning, som ønskes undersøgt, ikke bør gøres til genstand for en dommerundersøgelse, før der eventuelt måtte være tilvejebragt et bedre retsgrundlag for sådanne undersøgelser. I stedet peger